

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งเป็นยุคของเทคโนโลยีข่าวสาร อันจะทำให้สังคมโลกเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นและก่อให้เกิดพฤติกรรมสากล เช่น ค่านิยมประชาธิปไตยค่านิยมด้านสิทธิมนุษยชนและค่านิยมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในขณะเดียวกันก็เป็นสังคมแห่งการแข่งขันเกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกๆด้านอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม หรือด้านอื่นๆ เพราะฉะนั้นการแข่งขันของโลกในอนาคตในยุคแห่งความเป็นสากล หรือยุคที่โลกหลอมตัวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้น เป็นเรื่องที่ต้องใช้ความรู้เป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุด ในการที่จะชิงความได้เปรียบในด้านการแข่งขัน ดังนั้นประเทศที่จะเผชิญกับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ได้จะต้องพัฒนาคนในชาติให้เป็นผู้มีคุณภาพ และมีความรู้ ความรู้นั้นไม่ใช่สิ่งของที่ผลิตขึ้นมาได้ด้วยเครื่องมือเครื่องจักร ปัจจัยที่สำคัญที่จะสร้างคนคือ “การศึกษา” นั่นเอง แนวทางการศึกษาที่จะทำให้คนมีความรู้อย่างแท้จริง และยั่งยืนนั้นต้องทำให้คน คิดเป็น ทำเป็น วิเคราะห์เป็น ให้รู้จักสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ แก้ปัญหาด้วยตัวเอง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ทองสุข แสงกล้า, 2545)

แม้รัฐบาลของไทยจะคาดหวังให้เด็กและเยาวชนเป็นเด็ก เก่ง ดี มีสุข (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็กเยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ, 2548) เก่ง คือ ความพร้อมทางอารมณ์ที่จะพัฒนาตนไปสู่ความสำเร็จ ดี คือ ความพร้อมทางอารมณ์ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น สุข คือ ความพร้อมทางอารมณ์ของบุคคลที่ทำให้เกิดความสุข (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2546) แต่จากการศึกษาสภาพปัญหาของเด็กไทยในปัจจุบัน พบว่า เด็กอายุ 10-18 ปี มีความสามารถ คิดสร้างสรรค์ ควบคุมอารมณ์ วิเคราะห์ ตระหนักรู้ในตนเอง และแก้ปัญหาอยู่ในระดับต่ำซึ่งสถานการณ์เช่นนี้ถือเป็นเรื่องน่าเป็นห่วงต่อไปในสังคมไทย เพราะความสามารถดังกล่าว มีผลต่อการปรับตัว และความสำเร็จของบุคคลในอนาคต (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็กเยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ, 2548)

นักการศึกษาต่างยอมรับกันทั่วไปว่าการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการแก้ปัญหาเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพราะการแก้ปัญหา (Problem Solving) ทักษะการแก้ปัญหาเป็นทักษะที่จำเป็นที่มนุษย์ต้องใช้ตลอดชีวิต เป็นความสามารถทางการคิดที่เกิดจากการที่บุคคลได้รับประสบการณ์และฝึกฝนแก้ปัญหาอยู่เสมอ (Russell 1956, อ้างถึงใน ทศพร เพ็งไธสง,

2545) ซึ่งจากการศึกษาค้นคว้าของนักการศึกษาและนักจิตวิทยาพบว่า การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา ของบุคคลนั้นสามารถกระทำได้ตั้งแต่ช่วงปฐมวัยของชีวิต ทั้งนี้เพราะตามหลักทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget ได้กล่าวว่าเด็กในช่วงปฐมวัย คือ ช่วงอายุแรกเกิดถึง 7 ปีนั้น เด็กมีความสามารถในการคิด เคลื่อนไหว สัมผัส และใช้ตัวแทน ในการคิดและยังสามารถแก้ปัญหาอย่างง่ายๆ ได้ระดับหนึ่ง เด็กเริ่มรู้จักใช้ความคิด เข้าใจเหตุผลง่ายๆ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญของพัฒนาการด้านสติปัญญาที่สูงขึ้นต่อไป (Piaget 1971, อ้างถึงใน ทศพร เพ็งไรสง, 2545)

ดังนั้นการแก้ปัญหาของเด็กไทยที่มีทักษะการแก้ปัญหาค่ำ น่าจะเริ่มต้นจากการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา ตั้งแต่ระดับปฐมวัย เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กขาดทักษะในการแก้ปัญหาเหมือนรุ่นพี่และเป็นการวางรากฐานของการพัฒนาไปสู่วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ ที่มีความสมบูรณ์พร้อมเป็นคนดี คนเก่ง ที่มีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี ต่อไป

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน จึงต้องมีการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญสาระสำคัญคือ มุ่งเน้นให้มีการปฏิรูประบบบริหารและการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยให้มีเอกภาพในเชิงนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาสถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้มีความอิสระในการบริหารจัดการภายใต้การกำกับดูแลจากรัฐ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2547) สำหรับการศึกษาของท้องถิ่นนั้น มีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยทำหน้าที่ประสานส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาท้องถิ่น เป็นการดำเนินการตามแนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจในการจัดการพัฒนาของชาติไปยังท้องถิ่นมากขึ้น โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดการศึกษาอบรมและฝึกอาชีพตามความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่นและเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ แต่ต้องไม่ขัดต่อมาตรา 43 ที่ระบุไว้ว่า เด็กและเยาวชน ซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมจากรัฐ มาตรา 81 ที่ระบุไว้ว่า รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว และชุมชน ตามที่กฎหมายบัญญัติ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2547) ในการจัดการศึกษาท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยกำหนดให้เด็กปฐมวัยได้รับการส่งเสริมพัฒนาการและเตรียมความพร้อมทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และลักษณะนิสัยให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการเต็มตามศักยภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัยและมีความพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2547) รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีภาระหน้าที่เพิ่มมากขึ้น โดยกำหนดให้มีการถ่ายโอนภารกิจทำให้บริการสาธารณะและงบประมาณลงไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จำนวนมากภายในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งจะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2547)

เทศบาลตำบลบ้านเป็ด ได้รับการถ่ายโอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเป็ดจากกรมพัฒนาชุมชน ในปี พ.ศ. 2544 และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโคกหินโป่ง จากสำนักงานการประถมศึกษา (ส.ป.ช. เดิม) ในปี พ.ศ. 2544 ในปัจจุบันศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเป็ด มีครูผู้ดูแลเด็ก จำนวน 2 คน และนักเรียนจำนวน 45 คน ในขณะที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโคกหินโป่ง มีครูผู้ดูแลเด็ก จำนวน 1 คน และนักเรียนจำนวน 23 คน เทศบาลตำบลบ้านเป็ดได้ใช้หลักสูตร การศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เป็นหลักสูตรหลักสำหรับการจัดการศึกษา โดยหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เป็นหลักสูตรที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กอายุตั้งแต่ 0-5 ปี โดยเทศบาลตำบลบ้านเป็ด ใช้หลักสูตรนี้เป็นกรอบ และให้อิสระครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความเหมาะสมกับสภาพปัญหา และความต้องการของสถานศึกษาชุมชน และท้องถิ่น

อาจกล่าวได้ว่าในช่วง 5 ปีแรกของชีวิต เป็นระยะที่สำคัญที่สุด เนื่องจากสมองของเด็กมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการอย่างรวดเร็ว ซึ่งพ่อแม่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลเด็ก ต้องตระหนักถึงความสำคัญของพัฒนาการ หรือการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญาและลักษณะนิสัย โดยพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุอาจเร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดตามวุฒิภาวะ หรือความพร้อมของเด็กซึ่งต้องมีการส่งเสริมให้เหมาะสมตามวุฒิภาวะหรือความพร้อมของเด็กแต่ละคนตามช่วงอายุ โดยอาศัยความร่วมมือจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูผู้ดูแลเด็กผ่านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

ซึ่งการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ควรเน้นการจัดในลักษณะของการดูแล และให้เด็กได้รับการพัฒนาแบบองค์รวมในทุกด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2547) เด็กวัย 3-6 ปี เป็นวัยแห่งการเพื่อฝัน สามารถสร้างจินตนาการได้มากมาย แต่ความจำกัดทางความรู้ทำให้เด็กขาดประสบการณ์ต่างๆ ฉะนั้นเด็กวัยนี้จึงเป็นวัยที่เหมาะสมที่จะเสริมสร้างหรือเพิ่มพูนประสบการณ์ตลอดจนความคิดสร้างสรรค์ด้วยการเล่านิทาน ซึ่งนิทานในที่นี้หมายถึง การผูกเรื่องราวขึ้นมาเป็นเรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมา โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และสอดแทรกคติสอนใจลงไป เนื้อหาของนิทาน การถ่ายทอดเรื่องราวของนิทานให้เด็กฟัง ได้เข้าใจด้วยการเล่า โดยใช้คำเสียง ท่าทาง สื่ออุปกรณ์ ตลอดจนวิธีการประกอบการเล่า (เนื่อน้องสนับบุญ, 2541) วิธีการเล่านิทานแบ่งตามลักษณะการเล่าเป็น 2 แบบ คือ วิธีการเล่าปากเปล่า ผู้เล่าจะใช้ร่างกายของคนเป็นสำคัญในการสื่อให้นิทานนั้นสนุกสนานและเข้าใจง่ายขึ้น อีกวิธีคือการเล่า

ประกอบสื่อต่างๆ เพื่อช่วยให้เด็กสนใจ เข้าใจเรื่องราวได้ดี (บุบผา เรืองรอง, 2550) โดยลักษณะการเล่านิทานยังแบ่งได้อีก 2 แบบ คือเป็นการเล่านิทานปลายปิดคือ การเล่าที่ครูเป็นเพียงผู้เล่า นักเรียนเป็นเพียงผู้ฟังอย่างเดียว อีกแบบคือการเล่านิทานปลายเปิดคือ นิทานที่เว้นช่วงให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ แสดงความคิดเห็นและแก้ปัญหาไปพร้อมกับการเล่า นอกจากนี้โดยธรรมชาติแล้วนิทานเป็นสิ่งที่เด็กชื่นชอบ อีกทั้งยังเป็นสื่อกลางในการปรับพฤติกรรมที่เหมาะสม และส่งเสริมการเรียนรู้ ช่วยพัฒนาการด้านการใช้ภาษา ในขณะที่เล่านิทานครูอาจใช้วิธีกระตุ้นให้เด็กคิดและแสดงความคิดเห็น (วาโร เฟื่องสวัสดิ์, 2542) สรรชัย ศรีสุข (2530) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมนิทาน เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ 4 ด้าน คือ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่อง ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดละออ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลปรากฏว่านักเรียนมีผลด้านความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 4 ด้าน สูงกว่าก่อนทำการสอน ในขณะที่ อลิสา เพ็ชรรัตน์ (2538) ได้ศึกษาความสามารถในการจับใจความและความสามารถในการใช้ภาษาพูดสื่อความหมายของเด็กอนุบาล โดยครูใช้เทคนิคการเล่านิทานแบบเล่าเรื่องซ้ำ พบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนความสามารถและความสามารถในการใช้ภาษาพูดสื่อความหมายในการจับใจความสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่าการเล่านิทานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับการส่งเสริมสามารถช่วยพัฒนาความคิด ทักษะการแก้ปัญหา และจินตนาการ อันเป็นรากฐานสำคัญในการใช้ทักษะแก้ปัญหา

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการจัดการศึกษา และจำเป็นต้องมีการปลูกฝังให้กับเด็กตั้งแต่ปฐมวัย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและต้องการศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหของเด็กระดับปฐมวัย โดยการใช้นิทานปลายเปิดที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการแก้ปัญหา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานปลายเปิด

2.2 เพื่อศึกษาพฤติกรรมของเด็กปฐมวัยขณะที่ใช้กิจกรรมเล่านิทานปลายเปิด

3. สมมติฐานในการวิจัย

3.1 ความสามารถในการแก้ปัญหของเด็กปฐมวัยหลังได้รับการจัดกิจกรรมเล่านิทานปลายเปิดสูงกว่า ก่อนได้รับการจัดกิจกรรมเล่านิทานปลายเปิด

3.2 เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเล่านิทานปลายเปิดมีพฤติกรรมการเรียนที่ดีขึ้น

4. ตัวแปรที่ศึกษา

4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ กิจกรรมการเล่านิทานปลายเปิด

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสามารถในการแก้ปัญหา

4.3 ตัวแปรควบคุม ระยะเวลาที่เก็บข้อมูล คือ จำนวน 3 สัปดาห์ๆละ 5 วันๆ ละ 30 นาที รวมทั้งสิ้น 15 ครั้ง ตั้งแต่วันจันทร์ - วันศุกร์ โดยจะเข้าไปเก็บข้อมูลทุกวันใน ช่วงเวลา 10.30 - 11.00 น. โดยผู้วิจัยเป็นผู้เล่านิทานปลายเปิดด้วยตนเอง และสื่อที่ใช้เป็นสื่อใกล้ตัวหาง่ายเช่น ตุ๊กตาหุ่นมือ, กระดานเล่านิทาน

5. ขอบเขตของการวิจัย

5.1 ประชากร คือ นักเรียน ชาย- หญิง อายุระหว่าง 3 -4 ขวบ ที่กำลังศึกษาอยู่ระดับ ปฐมวัย ปีการศึกษา 2550 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเป็ด ตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 2 ห้องเรียน

5.2 กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียน ชาย-หญิง อายุระหว่าง 3-4 ขวบ ที่กำลังศึกษาอยู่ระดับ ปฐมวัย ปีการศึกษา 2550 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเป็ด ตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งได้มาจากการเจาะจง 1 ห้อง จำนวนนักเรียน 20 คน

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 ความสามารถในการแก้ปัญหา หมายถึง ความสามารถในการตอบคำถามในแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นก่อนและหลังการสอนโดยการจัดกิจกรรมเล่านิทานปลายเปิด โดยมีขั้นตอนการแก้ปัญหาที่จะวัดระดับความสามารถ 5 ขั้น คือ ขั้นกำหนดปัญหา ขั้นคิดหาทางเลือก ขั้นเลือก ขั้นปฏิบัติตาม และขั้นประเมินผล

6.2 การเล่านิทานปลายเปิด หมายถึง การจัดกิจกรรมการเล่านิทานที่เว้นช่วงให้นักเรียนคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาไปพร้อมกับการเล่า ผู้ฟังมีส่วนร่วมในการเล่านิทาน โดยมีโครงเรื่องหลักแต่เนื้อเรื่องไม่ตายตัว รายละเอียดเปลี่ยนไปตามคำตอบของผู้ฟัง

6.3 พฤติกรรม หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับ การมีส่วนร่วม ความกระตือรือร้น กล้าแสดงออกและอื่นๆ

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 นำผลการวิจัยที่ได้ไปเป็นแนวทางให้แก่ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ในการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาและส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาให้แก่เด็กปฐมวัย

7.2 ข้อค้นพบจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทักษะการแก้ปัญหาในโอกาสต่อไป